

הלכות מעשיות

ממורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון קנ"ב

שודר בערוץ "קול ברמה" בתכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות ארבעת המינים

מדריך הלכתי מעשי לרכישת ארבעת המינים

נושאי הגליון:

הוספת תשלום בהידור מצוה. דיני הלולב. ענין ה'קורא'. דיני ההדס. דיני הערבה. דיני האתרוג. קשר רגיל או 'קוישאלאך'. אופן אגידת הלולב. גובה ההדסים והערבות. אופן אחיזת ארבעת המינים.

הוספת תשלום בהידור מצוה

א. שאלה: בחנויות נמכרים סט ארבעת המינים בהפרשי מחירים גדולים מאד, מהם בכשרות פשוטה ומהם בכשרות מהודרת, ומהודרת מאד. מהו השיעור שצריך להוציא עבור ההידורים?
תשובת הרב: הגמרא במסכת בבא קמא (דף ט' סע"א) אומרת: הידור מצוה עד שלישי.

רש"י מבאר, שאם מצא לקנות שני ספרי תורה [או שני אתרוגים] והאחד מהודר יותר מחבירו, וההפרש ביניהם הוא פחות משליש במחיר, יקנה את המהודר יותר.

לדוגמא, ספר תורה אחד עולה תשעים אלף, ואילו המהודר עולה מאה ועשרים אלף, באופן כזה יקנה את המהודר. אבל אם המהודר יקר יותר משליש, לא צריך לקנות אותו.

אבל הרא"ש והסמ"ג חולקים, מפני שתמיד יש נאים יותר ויותר, ואין לדבר סוף. ולכן הם מפרשים את הגמרא בצורה אחרת: אם אדם מצא אתרוג שכשר לכתחילה, אבל רק 'כשר', ומצא אתרוג אחר שמהודר יותר, אז עליו לקנות את המהודר.

כלומר, אם אדם מוצא אתרוג שכשר לכתחילה בלי שום בעיה, ומצא אתרוג אחר שמהודר יותר, אין עליו חיוב לקנות את המהודר. אבל אם מצא שני אתרוגים, האחד קטן בדיוק כשיעור כביצה והשני גדול מספיק, או שמצא אתרוג שכשר רק בשעת הדחק והאתרוג השני כשר לכתחילה, אז חייב להוסיף עד שלישי ולקנות את המהודר.

וכך פסק מרן בשולחן ערוך (סי' תרנ"ו): שאם אדם קנה אתרוג שראוי לצאת בו בצמצום, כגון שהוא כביצה מצומצמת, ואחר כך מצא אתרוג גדול ממנו, מצוה להוסיף "שליש מלגיו" בדמי הראשון כדי להחליפו ביותר נאה.

ולכן למעשה, אדם שנכנס לשוק ורואה מגוון אתרוגים, אינו חייב לקנות את האתרוג הכי מהודר, וכמו שפסק מרן. אמנם הגר"א דעתו כרש"י, אבל העיקר לנו הספרדים כדעת מרן השלחן ערוך שקבלנו הוראותיו.

מתי חייבים לקנות אתרוג מהודר

ונביא דוגמא מתי אכן צריך לקנות את המהודר ומתי לא צריך.

צורך להוסיף כסף כדי לקנות את המהודר יותר. ואם בכל זאת רוצה להוסיף, יש בזה מצוה ותבוא עליו ברכת טוב.

דיני הלולב

ב. שאלה: מה חשוב להקפיד בקניית לולב?

תשובת הרב: דבר ראשון שחשוב לדעת הוא שבדרך כלל הלולבים בשוק הינם כשרים לכתחילה, ויש דבר מסויים שהוא בגדר הידור מצוה, ונדבר עליו בהמשך.

לולב יבש

ונבאר: לולב יבש פסול. אך אין לחשוש ללולב יבש, כי כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תרמ"ה ס"ה) שגדר יבש הוא ש"יכלה כל הירוקת שבו וילבינו פניו". וזה קורה אך ורק בלולבים משנה שעברה שאי אפשר להשתמש בהם בשימוש חוזר. אבל אותם אלו שנקטפו בחודשים האחרונים, בהם אין מציאות שהלבינו פניהם, ולכן כולם כשרים.

לולב ישר

יש הלכה נוספת שעל הלולב להיות ישר. ישנם אנשים שבדקים את הלולב בפלס, עוצמים עין אחת ומשכיבים אותו מול העין השנייה כדי לראות אם הוא ישר כמו סרגל, ונראים כמו צלפים שמכוונים את הרובה... וצריך לדעת שאין בזה שום חיוב כלל ועיקר.

מרן כתב שם (ס"ח): לולב שהוא עקום לפניו שהרי שדרו כגב בעל חטורת פסול. וכותב המשנה ברורה על זה (ס"ק ל"ג) שדוקא כשהוא עקום הרבה כמגל. אבל אם הוא עקום מעט הלולב כשר.

ויתירה מכך, מרן כתב שזה דוקא כשנעקם לפניו, לכיוון העלים, אבל אם נעקם לאחוריו, אפילו זה כמו מגל – כשר מפני שכך הוא ברייתו. אין מציאות של לולבים בשוק שעקומים בצורה של מגל, ולכן ודאי שהם כשרים. וגם כאשר הם עקומים קצת, לא רק שהם אינם כמגל וממילא הם כשרים, אלא העקימות היא לאחוריו, ובזה אפילו כמגל כשר.

אמנם מרן רבי רחמים חי הויתא הכהן כותב בספרו שמחת כהן (בחידושי שולחן ערוך, ח"ה עמ' ק"ג). ובמהדו"ב האו"ח בסופו סי' תרמ"ה), שיש מקפידים שיהיה ישר משום יופי, 'זה אלי ואנוהו', אבל בשביל זה מספיק שיהיה נראה לעין שהוא ישר ובזה הלולב נראה יפה כמו שצריך, ולא צריך להסתכל בפלס בשביל זה. לזה אין קשר ל'זה אלי ואנוהו', כי 'יפה' זה רק מה שנראה לעין.

כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תרמ"ו ס"ה): למצוה בעינן כל שיעור אורך ההדס שיהא עבות (כלומר משולש), ולעיכובא ברובו.

ידוע שההדס צריך להיות משולש. אבל אדם הולך לשוק ורואה שיש הדסים שכתוב עליהם 'משולש כולו', דהיינו ששלשת הטפחים שלו משולשים, ויש שכתוב עליהם 'משולש ברובו', שרוב שלשת הטפחים שלו משולשים¹.

לפי דברי מרן, אדם רואה סט הדסים שיש בו שיעור שלשה טפחים שמשולש ברובו, והמחיר שלו הוא שלשים שקלים, ויש סט אחר שמשולש כולו ומחירו ארבעים שקלים, בזה פוסק מרן שחייב אדם לקנות את הסט המשולש כולו במחיר ארבעים שקלים - מפני שהשני הוא שיעור מדויק, ואילו זה משולש כולו ולכתחילה כך צריך להיות, ולכן חייב להוסיף שליש ממחיר הראשון כדי לקנותו.

אבל אם הוא עולה הרבה יותר יקר, חמישים-ששים שקלים, בזה אין צורך להוסיף. זה דוגמא לדברי מרן היכן צריך להוסיף בשביל ההידור.

מתי אין צריך לקנות את המהודר יותר

לעומת זאת, אדם הולך לשוק ארבעת המינים, ורואה אתרוג תימני או מרוקאי שכשר לכתחילה רק יש לו 'בליטלאך', והמחיר שלו מאה שקלים, ולעומתו יש אתרוג אחר שהוא נקי ובלי עלים, והמחיר שלו הוא מאה ועשרים שקלים -

בזה דעת מרן שאינו צריך לקנות אתרוג היקר, מפני שגם האתרוג שעולה מאה שקלים כשר לכתחילה. ואף שהאתרוג השני יפה יותר, (יש בו 'זה אלי ואנוהו', ובפרט כאן שהתורה קוראת לאתרוג 'פרי עץ הדר', שיהיה יפה ומהודר), אף על פי כן אין צריך להוסיף על האתרוג הזה².

לסיכום: אין חיוב לקנות את ארבעת המינים המהודרים ביותר. לכן אם יש סט ארבעת המינים כשר לכתחילה, יכול לקנותו ואין

¹ אמנם לא כל מה שכתוב הוא אכן נכון, ונדבר על כך בהמשך.

² עם זאת, הגמרא במסכת בבא קמא (שם) אומרת: "עד שליש משלם, מכאן ואילך משל הקב"ה". ומפרש רש"י, שאם הוסיף עד שליש אין הקב"ה משלם לו שכרו בחייו, שהרי הגמרא במסכת עבודה זרה (דף ג' ע"א) דורשת מהפסוק אשר אנכי מצוך היום לעשותם, אך לא היום לקבל שכרם אלא רק לעולם הבא. אבל מה שאדם מוסיף בהידור יותר משליש, יפרע לו הקב"ה בחייו.

ענין ה'קורא'

ג. שאלה: מה הענין של ה'קורא' בלולב, האם הוא מהודר? ובכלל האם כדאי לקנות לולב עם 'קורא' או לא?

תשובת הרב: ב'קורא' בלולב יש ענין של הידור מצוה. ונסביר: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תרמ"ה ס"ג): "ברייתא עליו של לולב כך היא - כשהם גדלים גדלים שנים שנים ודבוקים מגבן, וגב של שני עליון הוא הנקרא תיומת".

כלומר, ידוע שכל עלה של לולב פתוח מצד אחד וסגור מהצד השני, ואומר מרן שהחלק הדבוק הוא הנקרא 'תיומת' – תאומים. ומרן כותב על זה: נחלקה התיומת – כלומר נחתכה התיומת, ולא בעלה אחד אלא ברוב העליון – פסולה. ומוסיף הרמ"א: ויש מפרשים לומר דאם נחלק העלה העליון האמצעי שעל השדרה עד השדרה מקרי נחלקה התיומת ופסול, והכי נוהגין.

מה כוונתו? לכל לולב יש עלים מימין ומשמאל, ויש עלה אחד שעולה מהשדרה עד הפסגה למעלה, ואם אותו העלה האמצעי נחלק ונפתח כולו עד לשדרה, זה נקרא 'נחלקה התיומת' ופסול, וכותב הרמ"א שכך נוהגים.

וממשיך הרמ"א: מיהו, לכתחילה מצוה מן המובחר נוהגין ליטול לולב שלא נחלק העלה העליון כלל, כי יש מחמירין אפילו בנחלק קצת.

ונבאר: דעת מרן השולחן ערוך היא כדברי רוב ככל רבותינו הראשונים, ש'נחלקה התיומת' פירושו שרוב העלים של הלולב נפתחו, ולא נפתחו מעט אלא נפתחו רובם. הדבר הזה נדיר מאד. ולפי זה **לדעת מרן השולחן ערוך כל הלולבים כשרים**, ואין הבדל בין העלה האמצעי ליתר העלים.

עם זאת, יש שיטה בראשונים שתיומת היא העלה האמצעי, ואם הוא נפתח הרי זה בכלל נחלקה התיומת. וגם בזה דוקא כשנפתח כולו או רובו פסול, אבל אם נפתח מעט כשר. וכתב הרמ"א שהם נוהגים כדעה זו.

אבל מוסיף הרמ"א שמצוה מן המובחר להחמיר שאפילו נפתח מעט לא כדאי, מפני שיש מחמירין אפילו נפתח מעט. הר"ן והמגיד משנה כותבים שיש מי שכתב ככה.

המשנה ברורה (ס"ק ט"ז) הביא את דעת הגר"א שחלק על הרמ"א, וכתב שלא חוששים כלל לנפתח מעט, ורק אם נפתח רובו יש להחמיר.

ולכן אותם אלה שיושבים ובדקים את הלולב לראות אם נפתח אפילו מעט, הם רוצים לחשוש למה שכתב הרמ"א שלכתחילה יש

לבדוק, ולכן הם בודקים מלמעלה לראות שאותו עלה האמצעי אינו פתוח כלל.

אנחנו הספרדים מקפידים על הקורא³.

מרן ראש הישיבה שליט"א בספרו שו"ת בית נאמן (ח"א סי' מ' עמ' רס"ז) כתב שהאשכנזים מפרשים את המושג 'לנענע' את הלולב, שצריך להפריד את עלי הלולב ולכסס בהם, לעשות רעש עם הלולב. הר"ן (דף י"ח ע"ב ד"ה אמר רבא. והובא בב"י סי' תרנ"א) באמת הביא פירוש כזה, וכך כתב הרמ"א (סי' תרנ"א ס"ט) שטורף הלולב ומכסס העליון בכל נענוע. והאשכנזים נוהגים על פי דבריהם.

אבל הספרדים לא מנענעים את עלי הלולב, אלא מרחיקים את הלולב והאתרוג מהגוף ומקרבים אותם בחזרה, עושים הולכה והבאה, כדעת בעל העיטור (הלכות לולב דף צ"ב ע"ב) וכדברי רבנו האר"י ז"ל שסוברים שזהו הנענוע של הלולב.

ולכן אדרבה, כיון שהספרדים אינם מכססים בלולב, הם מקפידים שיהיה סגור לגמרי עם 'קורא'. וכמו שהגמרא אמרה על הפסוק כפות תמרים, שאם נפתחו עלי הלולב כמו הסך – פסול, מפני שבתורה כתוב 'כפת', בלי ו', ומשמע שצריך שיהיה כולו כפות וקשור. **ולכן אנחנו מקפידים שיהיה כמה שיותר כפות וכמה שיותר קשור**. יש כאלה שקושרים בו שמונה עשרה קשרים כדי שיהיה כמה שיותר סגור.

זה הטעם שהספרדים מקפידים על הקורא, כי כך זה נראה ממש כפות. וכמו שכתב מרן בבית יוסף (סי' תרמ"ה): אבל אצלנו נמצא הרבה פעמים כמין דבר אדום בלולב מצד פניו שהוא מחבר שני הוצין אלו (שני העלים שבראש הלולב), ונראה כאילו כל ראש הלולב עץ אחד בלי פירוד⁴.

ועל כל פנים, משמע מדברי התוספות במסכת בבא קמא שהובאו בבית יוסף, **שאם אכן זו דרך גדילת הלולב וכמו הלולבים שגדלים בארץ ישראל, אדרבה, צריך להקפיד שיהיו סגורים**.

ולכן כתב כף החיים (ס"ק כ"ד) שמקפידים לכתחילה שיהיה סגור בקורא והעלים העליונים לא יתפרדו כלל זה מזה.

³ קורא זו מילה באידיש. זה אולי מצלצל שזה בערבית, אולי מפני שהספרדים מקפידים על זה, אבל באמת זו מילה באידיש. אמנם בגמרא כתוב המילה הזו, אבל שם הכוונה בכלל ללבבות של דקל ואין קשר לקורא שלנו.

⁴ מרן לא כותב 'קורא' (כי זה לא מילה בעברית), הוא קורא לזה 'דבר אדום'.

וארבעה ס"מ לדעת הגר"ח נאה. ולדעת החזון איש צריך שלשים ס"מ, אבל נסתפק במינימום, בעשרים וארבעה ס"מ.

מרון כתב שלכתחילה כל שלשת הטפחים להיות שלמים וכולם משולשים, ולעיכובא מספיק רוב. ולכן לכתחילה צריך שעשרים וארבעה ס"מ יהיו משולשים.

אומרים בשם החזון איש⁶ שאם יש 'חוט המקיף', כלומר שאין שלשת העלים יוצאים מאותו גובה ממש, ואם יש אחד גבוה ואחד נמוך, אם תוכל למתוח חוט שיש בין שלשת העלים נקודת מפגש, שיש נקודה ששלשתם נפגשים וכולם עולים שם ביחד, גם זה נקרא שהם צומחים מאותו קנה.

מרון ראש הישיבה שליט"א הביא הוכחה מהבית יוסף שגם כאשר יש חוט המקיף, צריך על כל פנים שיש נקודה כלשהי ששלשתם צומחים מאותה נקודה. בשוק יש כאלה שמקלים יותר, ואם יש נקודת מפגש, ועלה אחד מתחת לנקודת המפגש והשני למעלה ממנה, הם מכשירים את ההדס הזה. אבל מרון ראש הישיבה שליט"א הוכיח מהבית יוסף שאין מה להקל בזה. הוא כתב לסמוך על הקולא של החזון איש, אבל זה דוקא כאשר יש חוט מקיף ששלשתם יוצאים מאותו מקום. אם יש אחד קצת יותר למעלה או קצת יותר למטה – זה בסדר, אבל כאשר אין שום נקודה ששלשתם צומחים ממנה, ההדס הזה פסול לגמרי וצריך להקפיד על כך. הדבר הוא לא בגדר הידור מצוה אלא זה ענין של כשר או פסול.

למעשה יותר קל לקנות הדסים בקופסא, ואם מצא שהם טובים יאגוד אותם בלולב. אבל אם לא מצא, כדאי לקנות שני סטים, וסביר להניח שמתוך שני סטים ימצא לפחות סט אחד כשר.

דיני הערבה

ה. שאלה: מה יש להקפיד בקניית הערבה?

תשובת הרב: בערבה אין הרבה מה להקפיד, ונאמר שני דברים שאכן יש להקפיד בערבה.

א. אם נקטם ראשה של הערבה – הערבה פסולה. וזה בשונה מההדס שאם נקטם ראשו כשר, מפני שהעלים של ההדס מכסים אותו גם מלמעלה, ואם נקטם ראשו זה לא ניכר. אבל הערבה נפסלת בנקטם ראשה.

האשכנזים שאכן בודקים את הלולב עליהם להיזהר בבדיקה שלו. מי שרוצה לבדוק – יקח את הלולב כמות שהוא ויבדוק, אבל לא יפתח את הלולב, כי יש כאלה שרוצים לולב עם קורא, וכשאתה פותח אותו אתה גורם שלא יקנו אותו. וגם יש כאלה שרוצים לולב סגור (רק בלי קורא), וכשמישהו פותח לו את הלולב הוא למעשה גוזל ומפסיד את בעל הלולבים, כי הוא עכשיו לא יכול למכור אותו לאנשים אחרים.

דיני ההדס

ד. שאלה: מה יש להקפיד בקניית ההדס?

תשובת הרב: בהדס צריך להקפיד יותר מהכל. אדם שקונה לולב או אתרוג רואה בדרך כלל שהוא כשר. אבל לצערנו הרב לפעמים קונים הדסים עם הכשר – ולמעשה הם לא כשרים. הרבה פעמים אני לוקח את ההדסים שסגורים בתוך קופסא עם ההכשרים הכי מהודרים, וכשאני פותח את הקופסא אני רואה שיש בעיות. אם כתוב 'משולש כולו' הואי שיהיה משולש רובו! וממש לא מומלץ לשלוף מהקופסא ולשים בלולב אלא עד שיבדוק את ההדס.

אין חזקת כשרות בהדסים. בדרך כלל באתרוג אפשר לקחת ישירות מהקופסא בעינים עצמות ולברך עליו, כי שם ההשגחה יותר חזקה, אבל בהדסים המצב ממש בעיית⁵.

פעם בישיבה שלנו נתנו כשרות להדסים, אבל לאחר זמן קצר הפסיקו עם זה. המגדל אמר לי שבדיקה של שלשה הדסים עלתה לו חמישים שקלים, וזה מאד קשה. הדבר מאד מורכב ומסוכן, ולכן צריך זהירות גדולה בנושא הזה, ולאחר שקונים את ההדסים צריך לבדוק אותם קודם שישים אותם בלולב.

ונסביר מה צריך לבדוק בהדסים. הדין הוא שעל שלשת העלים של ההדסים לצאת מאותה שורה, וכך כתב מרון בשלחן ערוך (סי' תרמ"ו ס"ג): ענף עץ עבות האמור בתורה – הוא ההדס שעליו חופין את עצו, כגון שלשה עלין או יותר בגבעול אחד. אבל אם היו שני העלים בשוה זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהם – אין זה עבות אבל נקרא הדס שוטה ופסול.

כלומר, צריך לבדוק ששלשת העלים יוצאים מאותו גובה, וזה חייב להיות באורך של לפחות שלשה טפחים, דהיינו עשרים

⁵ לבית ההוראה שלנו הביאו צילומים של הדסים מבדצי"ם חשובים שנבדקים על ידי ערבים ואנשים שלא נרחיב עליהם. זה לא יאומן כי יסופר.

⁶ הוא לא כתב את זה בספרו, אבל אומרים כן משמו.

ואם כבר בירך על הלולב ואחר כך ראה שנשרו רוב העלים מהערבה, יטול לולב של מישהו אחר ולא יברך שוב.

ומדוע? כי אמנם לכתחילה צריך לקחת אותם יחד, אבל כתב הרמב"ם שאם אדם נטל לולב ולאחריו הדס ולאחריו ערבה ולאחריו אתרוג, לא לקח את ארבעתם יחד – יצא ידי חובה, וכך הוא עיקר הדין.

ולכן אדם שבירך "על נטילת לולב" ואחר כך שם לב שנשרו רוב העלים, יגש לאחד ממתפללי בית הכנסת ויבקש את הלולב שלו וינענע ללא הברכה. והברכה הראשונה עדיין תופסת, כי מיד לאחריה יצא ידי חובת נטילת הלולב וההדס והאתרוג שלו, ולא היה הפסק בין הברכה למצוה ורק חסר אחד המינים וישלים אותו עכשיו.

דיני האתרוג

ו. **שאלה:** מה יש להקפיד בקניית האתרוג?

תשובת הרב: באתרוג יש הרבה דברים שצריך להקפיד, ונאמר את עיקרי הדברים.

אתרוג מיוחס

א. הייחוס של האתרוג. ברוב הדברים בד"ץ העדה החרדית הם מצויינים, אבל יש דברים שיש בהם בעיה לספרדים, כמו בשר ויין, שהם הולכים לפי דעת הרמ"א ולנו זה לא כשר. [ויש טוענים שכיום הם עושים גם לחומרות מרן, וצריך בירור].

וגם באתרוג יש לנו בעיה עם ההכשר שלהם. הסבא קדישא מהרש"א אלפאנדרי ע"ה כתב שהאתרוגים של ארץ ישראל כמעט כולם מורכבים. וכשהם כותבים 'בחזקת בלתי מורכבים' כוונתם היא על העץ הזה ספציפית, אבל איננו יודעים מה עם 'אבא' ו'סבא' שלו, ויש לנו את מהרש"א אלפאנדרי שמעיד שאכן הוא מורכב. כך כתב מרן הגר"ע יוסף ע"ה בשו"ת יחווה דעת שלא לקנות מהאתרוגים הללו כלל ועיקר, ונכנסים בזה לספק ברכה לבטלה. כך אנחנו פוסקים וכך אנחנו נוהגים, וצריך להיזהר בדבר הזה מאד.

אמנם האתרוגים שלהם מאד יפים, נחמדים וגם זולים, אבל צריך לדעת שמה שכתוב הידור מצוה עד שליש זה על אתרוג שהוא כשר, אבל לדידן האתרוגים הללו הם בגדר ספק פסול גמור. ולכן אפילו אם ההפרש הוא יותר משליש צריך לקנות את המיוחס.

יש שלש דרגות באתרוגים מיוחסים. יש את האתרוג המרוקאי, שיש עליו עדות מאות בשנים שהם אינם מורכבים. בתונס היו אתרוגים, ואף על פי כן היו מהדרים לשלוח למרוקו שיביאו

ולכן יש כאלה המקפידים לקחת דוקא ערבה עם ליבלוב⁷. הליבלוב אינו מוכרח הלכתית, אבל הוא מוכיח שלא נקטם ראש הערבה. כי הרי ראש הערבה הוא מקום מאד רך, ויתכן בהחלט שנחתך חלק ממנו והערבה פסולה, וקשה להבחין בכך, ולכן לוקחים עם ליבלוב שזה למעשה מוכיח שהראש לא נקטם.

יש אנשים שחושבים שללא ליבלוב הערבה פסולה, אבל האמת שגם בלי ליבלוב זה כשר אלא שזה מהווה הוכחה שהערבה הזו לא נקטמה.

בדרך כלל הערבות עם הליבלוב עולות יותר יקר, וכבר דיברנו על זה בתחילת השיעור שאם ערבה בלי ליבלוב עולה שלשה שקלים וערבה עם ליבלוב עולה ארבעה שקלים, ההפרש ביניהם לא עולה על שליש, יש חובה לקנות עם ליבלוב. ולהידור מצוה ביותר משליש הגמרא אמרה שהקב"ה משלם לו שכרו בחייו.

ולכן כדאי מאד לקנות עם ליבלוב. (ומעיקר הדין גם בלי ליבלוב כשר, כל שלא ידוע לנו שערבה זו קטומה. אבל לא תמיד יודעים, ולכן נכון לקנות ערבה עם ליבלוב).

ב. אם נשרו רוב עלי הערבה – הערבה פסולה. הדבר מצוי מאד במשך ימי החג, שנשרים רוב עלי הערבה. ולפעמים גם העלים שלה נסדקים או נחתכים וגם זה יכול לגרום לפסול בערבה, ואדם צריך לשים לב ולשמור על הערבה. כאשר קושרים את הערבה וההדס, יש לשים לב להוציא את העלים של הערבה מתחת לקשר, כדי שלא יחתוך את העלה על ידי הידוק הקשר.

כדאי גם להחליף את הערבות במשך ימי החג, כי מצוי מאד שהם מתייבשים ולמעשה נושרים מתוך הענף של הערבה, רק שזה לא ניכר כי הם קשורים, ולאחר כמה ימים, כשאדם בא להחליף את הערבות הוא מוצא שהענף לבדו נשאר ורוב העלים נשרו. זה דבר מצוי מאד, ולפעמים רואים בבית הכנסת שאנשים מחליפים ערבה והערבה הקודמת כבר אין בה עלים, ואיך יידע אם אתמול יצא ידי חובה.

ולכן חשוב להיזהר לשים לב אם נשרו הרבה עלים, להחליף את הערבה. אמנם אי אפשר להוציא הערבה בנקל, אבל יסתכל בעין האם אכן רוב העלים קיימים או שנשרו, ואם רובם נשרו הערבה הזו פסולה.

⁷ יש כאלה אומרים 'לְבִלְבּוֹב' ומלעיל, אבל הנכון יותר לומר 'ליבלוב'.

בעדינות את הנקודה הזו, והרבה פעמים היא אכן יורדת. או שיקח שעה וידביק אותה על הנקודה הזו ואחר כך ימשוך אותה בחזרה, והרבה פעמים הנקודה הזו יוצאת. והאתרוג כשר גם אם עוד לא הוריד את הנקודה הזו.

נקודה שחורה פוסלת דוקא אם היא נמצאת בחלקו העליון של האתרוג, ורק כאשר הנקודה היא מגוף האתרוג עצמו.

'בליטלאך'

ד. האתרוג גדל בין עלים דוקרניים, והעלים הללו פוצעים את האתרוג. עם הזמן העלה זו הצידה והאתרוג מגליד. בערבית קוראים לזה 'טורק', באידיש – 'בליטלאך', ובעברית – עלים. מן הדין האתרוג הזה כשר ומהודר גמור, וזה רק היופי של המצוה.

אמנם יש ענין שהאתרוג יהיה יפה. התורה קראה לאתרוג "פרי עץ הדר", שיהיה יפה ומהודר, אבל זה כשר ואפילו אם יש בכל האתרוג עלים כאלה.

כיצד נדע האם מדובר בשינוי מראה ופסול או שאלה רק עלים וכשר כי זה דרך גידול? **אם במשמוש היד החלק הזה מעט עבה, זה מעיד שזה עלה בלבד וכשר גמור.**

קשר רגיל או 'קוישאלאך'

ז. **שאלה:** המנהג אצלנו לקשור את הלולב, אך יש מוכרים 'קוישאלאך', שהוא מחזיק את ההדסים והערבות סמוך ללולב באופן קל ונוח יותר, מה נכון יותר מצד ההלכה?

תשובת הרב: כתב מרן בשלחן ערוך (סי' תרנ"א ס"א): מצות ארבעת המינים שיטול כל אחד לולב אחד ושתי ערבות ושלשה הדסים. ומצוה לאגדם בקשר גמור דהיינו ב' קשרים זה על זה.

וכותב על כך בכף החיים (ס"ק יא. והדברים הובאו בקיצור גם במשנה ברורה), שבשו"ת אגורה באהלך (דף יב) הביא בשם בית דוד, שתמה על מנהג העולם שלא לעשות קשר, אלא עושים מעלי הלולב כמין בית יד [שזה למעשה הקוישאלאך הזה] ותוהבים בו. והוא חלק עליו והתיר [שלדעתו גם זה נקרא קשר].

והביא דברי הפתחי תשובה במשנה ברורה אות ה, שצייד שאולי גם זה נקרא קשר.

ומכל מקום הנכון לקושרם יחד, כדי לצאת אליבא דכולי עלמא ויקשור את זה בקשירה של ממש. ואחר כך אם רוצה יכול לתחוב את זה בבית יד.

אמנם הוא תפוס בבית יד הזה, אבל מרן כתב שצריך שני קשרים ממש, ואפילו לא קשר של עניבה. ולכן הדבר לא כל כך פשוט.

משם. גם האתרוגים התוניסאים היו מיוחסים, אבל לא היו יפים כמו אתרוגי מרוקן. האיש מצליח ע"ה ועוד חכמים לפניו היו מהדרים להביא משם, וכך כתבו הפוסקים שהם אתרוגים מיוחדים.

כבר הגאון בעל ביכורי יעקב שהיה מחכמי אשכנז מזכיר את האתרוגים הללו. הוא כותב: אתרוגי מאראקא [מרוקן] הם טובים משובחים ומהודרים מאד. גם הגרי"ז מבריסק ע"ה, בנו של רבי חיים מבריסק היה מקפיד לקחת אותם. גם האדמו"ר מסאטמר, הגאון רבי יוסף משאש והבבא סאלי הקפידו לקחת דוקא אתרוגי מרוקן.

וכידוע יש גם את האתרוג התימני שהוא מיוחס, וידוע ששם לא היו מרכיבים.

לאתרוגים המרוקאים יש את השושנה (הפיטמה), וכן הם נאים יותר מהאתרוגים התימנים.

בעבר היה קשה להשיג אותם והיו צריכים לעשות הברחות משם, אבל השנה ברוך ה' הארץ מוצפת באתרוגים מרוקאיים, ויכולים להביא בכמויות.

ויש גם את האתרוגים של חב"ד, שרבנו זלמן שהיה חי לפני כמאתיים שנה העיד עליהם שהם מהודרים והוא לקח מהם.

מרן ראש הישיבה שליט"א סובר שמי שלא מצא יכול לקחת גם את אתרוגי חזון איש, ויברך עליהם (שו"ת מקור נאמן ח"א סי' תקל"ו). למרות שאין עליהם ייחוס, אם החזון איש בדק את זה אפשר לקחת מהם. וכך גם שמעתי מהראשון לציון הגאון הרב עמאר שליט"א שמי שלא מצא יכול לקחת גם אתרוגי חזון איש.

אבל אתרוגים אחרים לא לקחת, וגם מרן הגר"ע יוסף ע"ה כתב שיש בזה בעיה גדולה.

הפיטם והעוקץ

ב. יש אתרוגים שיש בהם את השושנה למעלה (הפיטמה), ואם זה נפל, הרבה פעמים זה פוסל.

אותו דבר לגבי העוקץ, כלומר החיבור של האתרוג לעץ. ואם הוא נפל זה פוסל.

נקודה שחורה

ג. לגבי שינוי מראה – הדבר נדיר שיש שינוי מראה באתרוג.

אם יש נקודה שחורה באתרוג – האתרוג פסול. אבל צריך להדגיש שזו דוקא נקודה שחורה שהיא מגוף האתרוג. לפעמים יש נקודה שחורה באתרוג ולמעשה היא רק לכלוך שנמצא על גבי האתרוג. אפשר לקחת גפרור, להרטיב אותו מעט מעט ולשפשף

אופן אגידת הלולב

ונבאר את אופן אגידת הלולב לכתחלה:

בשעת האגידה השדרה צריכה להיות מול האדם. ורבנו האר"י ז"ל סובר שאת שתי הערבות יניח אחת מימין ואחת משמאל, ועליהם את שלשת ההדסים – ההדס הארוך יותר יניח מצד ימין על גבי הערבה הימנית, ההדס הקטן יותר משמאל על הערבה השמאלית, ואת ההדס הבינוני יניח מצד שמאל, ואת ראשו להטות מעט כלפי ימין, וזה נקרא "מטה כלפי חסד".

בסדר הזה יש סודות גדולים ועמוקים ביותר. וב"קוּישאלאך" **אי אפשר לעשות את הדברים הללו**, וזו סיבה נוספת וחשובה להמשיך לנהוג כמנהג אבותינו הקדושים שתמיד הקפידו לקשור אותם, ועל ידי כך עושים את הסדר הנכון והראוי.

גובה ההדסים והערבות

ה. שאלה: כמה צריך להיות גובה ההדסים והערבות?

תשובת הרב: צריך שההדסים והערבות יהיו **לפחות שלשה טפחים, ומכל מקום על ההדסים להיות יותר גבוהים מהערבות**, ובספרי הראשונים מובא שיש סכנה בדבר אם הערבות יהיו יותר גבוהות מההדסים.

הרבה פעמים הערבות הן גבוהות יותר, וצריך לשים לב לחתוך אותם **מלמטה** כדי שלא יעברו את גובה ההדסים.

שדרת הלולב צריכה להיות גבוהה יותר מההדס והערבה ולא די שהלולב כולו גבוה יותר. יש רבים (מאחינו התימנים, ועוד) ששמים בלולב הדסים וערבות גבוהים, ואינם שמים לב לגובה שדרת הלולב. מרן כותב ששדרת הלולב צריכה להיות יותר

גבוהה - ואם יש ענפים של ההדס או הערבה גבוהים, צריך להקפיד שהלולב יהיה הרבה יותר גבוה.

אופן אחיזת ארבעת המינים

ט. שאלה: כיצד צריכה להיות צורת האחיזה של הלולב והאתרוג?

תשובת הרב: הלולב עם ההדס והערבה צריכים להיות בצד ימין, והאתרוג בצד שמאל.

כותב הרב בן איש חי **שיש לשים לב שהאתרוג יהיה מחובר למטה** בתחילת הלולב והדסים, כי זה כנגד היסוד ויש בזה ענין.

עוד צריך להקפיד שיהיו כל הזמן מחוברים יחד.

הטעם לזה, כותב רבי מנחם ריקאנטי (שהיה אחד מרבתינו הראשונים), שצריך לסמוך האתרוג עם שאר המינים. ומספר שם שסוד זה נגלה אליו בחלום בליל יום טוב הראשון של חג הסוכות, שהתאכסן אצלו חסיד אחד אשכנזי ושמו רבי יצחק, והיה כותב שם י' ה' ו', והיה מרחיק אות ה' האחרונה. ואמרתי לו מה עשית, ואמר לי כך נוהגים במקומנו, ואני מחיתי בו וכתבתי שם הוי"ה שלם, והשתוממתי על המראה ולא ראיתי. ולמחר בנטילת לולב ראיתי אותו שהוא מרחיק את הלולב בצד אחד והאתרוג רחוק ממנו. והבנתי, ואמרתי לו שצריך לחבר אותם ביחד.

ולכן חשוב מאד לחבר יחד את כל המינים.

ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

הלכות בניית סוכה

נושאי השיעור:

סוכה מבד. מתיחת החוטים. בדים המהודקים היטב. קשירת הסכך בחוטי ברזל.

סוכה מבד

א. שאלה: יש סוכות העשויות מבד עם צינורות מתכת, וכן סוכות עם רצועות המקיפות את הסוכה מהרצפה עד גובה מטר אחד, בהפרשי גובה של עשרים ס"מ בין רצועה לרצועה. מה התועלת ברצועות הללו?

תשובת הרב: הגמרא במסכת סוכה (דף כ"ד ע"ב) אומרת: כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה – אינה מחיצה. ופירש רש"י: שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה – שהרוח מוליכה ומביאה אותה.

הגמרא מקשה, ממה ששינונו במשנה שם: העושה סוכתו בין האילנות והאילנות דפנות לה - כשרה, והרי האילנות הללו נעים

דברי הראשונים, שמשמע שאם הרוח מזיזה אותם אפילו במעט, הרי שאינה מחיצה והסוכה פסולה.

וכך פסק מרן ראש הישיבה שליט"א בשו"ת מקור נאמן (ח"א סי' תקל"ה. וע"ע בס' תורת חיים ח"א עמ' שכ"ג).

ומה התקנה לכך? הפתרון הוא לקשור רצועות בדפנות הסוכה.

ונבאר: מרן בשולחן ערוך (סי' תר"ל ס"י) כתב לגבי אדם שרוצה לעשות הסוכה מסדינים (וכידוע ודאי שהסדינים מתנדנדים ברוח מצויה): "טוב שיארוג במחיצות, קנים שיש ביניהם פחות משלשה טפחים".

היום אנחנו לא רגילים בקנים, לכן במקום קנית אפשר להשתמש עם חוטים או רצועות. ומדוע החוט הזה כשר? היות והוא מתוח ואינו זז ברוח, לא חוששים שמא יתנתק.

ולכן למעשה, בגובה עשרים ס"מ מהרצפה יעשה חוט, ומעליו בהפרש כעשרים ס"מ ימתח חוט נוסף מהעמוד לעמוד, ומעל החוט בהפרש עוד עשרים ס"מ ימתח עוד חוט, וכך יעשה בצורה כזו עד לגובה שמונים ס"מ או מטר, באופן כזה הסוכה כשרה לחלוטין.

להקפיד על מתיחת החוטים

עם זאת חשוב להדגיש, **שפעמים רבות הרצועות הללו לא נמצאים במיקום הנכון**. לפעמים ילד יושב על הדופן של הסוכה, או מישהו נשען על החוטים הללו, והחוט עף ממקומו ועל ידי כך הסוכה נפסלת. לפעמים זה קורה בשבת או יום טוב וזו בעיה הרבה יותר גדולה.

התארחתי פעם באיזה מקום, ושם היתה סוכה כזו. ובאמצע שבת קודש עף חוט אחד ממקומו, וממילא לא היה שם לבוד והסוכה נפסלה.

אפשר להביא מזרון מהבית לסוכה ולעשות אותו דופן לסוכה, אבל היתה כאן בעיה אחרת. כשאדם מניח את המזרון הזה על יד הדופן באותו מקום, הרי שהוא עושה מחיצה בשבת או יום טוב, והרי מרן כתב בשולחן ערוך (סי' שט"ו ס"א) שאסור לאדם לעשות מחיצה בשבת או ביום טוב אם המחיצה הזו באה להתיר, והרי כאן המחיצה הזו באה להכשיר את הסוכה.

מה עשיתי? קראתי לנכדות שלי, ושאלתי אותן מי יודעת לספור עד עשר, ואמרתי להן שמי שיודעת לספור תקבל ממני סוכרייה. הבנות עמדו שם במקום והתחילו לספור, ובינתיים אמרתי לבני הגדול **שבעוד שהן עומדות שם וסופרות, שישים את המזרון מאחוריהן, צמוד לדופן הסוכה, וגם אחר שהן הולכות עדיין המזרון במקומו עומד, והוא דופן לסוכה**.

ונדים ברוח, וכיצד היא כשרה? ותירצה הגמרא שבמשנה מדובר באילנות קשים, חזקים ועבים. והוסיפה הגמרא להקשות, שהרי על כל פנים יש את הענפים שהולכים ובאים ברוח, ותירצה הגמרא: דעביד ליה בהוצא ודפנא. ופירש רש"י: אורג את הענפים כמין מחיצה שלא ינועו ברוח.

למדנו מכאן, **שהסוכה כשרה רק אם אינה זזה ברוח**. ולכן כתב רבנו פרץ (בהגהות הסמ"ק, והובא בבית יוסף סי' תר"ל), **שלא נכון לעשות מחיצות סוכה מיריעות של פשתן (כלומר מבדים), ואפילו אם קושר אותם היטב בעמודי הסוכה יש לחשוש ולאסור**, כי לפעמים הקשר מתנתק והוא לא שם לב, ונמצא שהיריעות מתנדנדות ברוח. וכך פסק מרן בשולחן ערוך (סי' תר"ל ס"י).

והוסיף רבנו פרץ: לכן הרוצה לעשות מחיצת סוכה בסדינים, טוב שיארוג אותם במחיצות קנים שאין בין קנה לחבירו שלשה טפחים, וכל פחות משלשה טפחים כלבוד דמי [ובהמשך נבאר את סיומ דבריו]. ולפי דבריו יוצא שיש בעיה לעשות סוכה בסדינים הללו.

ואמנם הגאון החזון איש (הלכות עירובין סי' ע"ז אות ו') כתב שדוקא כאשר הרוח מפזרת את הענפים באופן שמתרחקים **שלשה טפחים** זה מזה, ממילא בטלה המחיצה באותה שעה, ולכן אף בזמן שאין רוחות והמחיצה אינה זזה יש לפוסלה. אבל אם המחיצה חזקה והרוח לא יכולה להזיז אותה שלשה טפחים, המחיצה בהחלט נחשבת כמחיצה שעומדת ברוח.

מרן הגר"ע יוסף ע"ה חלק עליו, וכתב (בשו"ת יחיה דעת ח"ג סי' מ"ו, ובהזון עובדיה עמ' א') שלא משמע מסתימות דברי הראשונים שפסול רק אם הרוח מזיזה דוקא שלשה טפחים. רש"י כתב ש'הרוח מוליכה ומביאה אותה'. ומשמע שאפילו בתנועה כל שהיא זה פסול. גם הרמב"ם (בפירוש המשנה) כתב: צריך שהמחיצה תעמוד **ולא תנידנו הרוח**, לפי שהכלל אצלנו שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. גם הריטב"א כותב: **כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה, פירוש שהרוח מנענעת אותה, אינה מחיצה**. גם מדברי מרן השולחן ערוך כך מבואר. כולם אומרים שצריך שלא תניד אותם הרוח, ואף אחד מרבותינו הראשונים לא הזכיר את הענין של שלשה טפחים.

גם בקובץ ויען שמואל (תשס"ו סי' מ"ג) יש מאמר נפלא של ידידי ואהובי הגאון הרב אושרי חדאד שליט"א, ששם הוא מביא את

שהמחיצות יתנתקו 'ולאו אדעתיה', לא ישים לב שהמחיצות התנתקו. ולכן זה אינו אסור ממש מן הדין, אלא 'לא נכון' לעשות מחיצות כאלו.

ועל כל פנים מבואר בדברי מרן שאם חיבר את המחיצות בצורה חזקה, באופן שאין חשש שהם יתנתקו, יש להקל.

ולכן כפי שזכר בשאלה - יש סוכות שהבדים אינם קשורים בדפנות הסוכה, אלא את הקצוות העליונים והתחתונים של הבדים קיפלו פנימה (כעין מכפלת של מכנסיים), ולמעשה נוצר שרוול ארוך בחלק העליון והתחתון של הבד, ואת צינורות המתכת של הסוכה משחילים בתוך השרוולים הללו. באופן כזה אין שום מציאות שהבדים הללו יתנתקו. ומשמע מדברי מרן השולחן ערוך שהסוכה הזו כשרה לחלוטין.

וכך מבואר בדברי הפוסקים במקומות נוספים. המשנה ברורה (סי' ר"מ סק"ל) כותב שהטעם שוילון המפריד בין המיטה של זוג ההורים לבין ספרי הקודש לא נחשב מחיצה, הוא מפני שהוילון הזה לא קשור לצד מטה, ומשמע שאם הוא קשור מלמטה בהחלט הוא נחשב מחיצה.

כך מבואר גם בהלכות אוהל בשבת (סימן שט"ו סק"י), שם המשנה ברורה כתב שאם יש מחיצה הקשורה מלמעלה ומלמטה, המחיצה הזו נחשבת למחיצה גמורה ואפילו מדאורייתא.

כך מבואר גם מדברי מרן הבית יוסף בסוף סימן ש"ע, וכך מבואר גם בשולחן ערוך (יו"ד שמ"א ס"א) שאם יש וילון שאינו מחובר למטה, אין זה נחשב למחיצה המפרידה בין הנפטר לאדם. אבל אם תקע את שולי הסדין למטה, בענין שאינו ניטל ברוח מצויה, הרי זה נחשב מחיצה. ומבואר שאפילו אם הוילון מתנדנד מעט, כיון שקבוע למעלה ולמטה ואינו יכול להתנתק כלל ועיקר, הרי זה נחשב מחיצה.

וכבר האריכו בענין הזה בהערות איש מצליח על המשנה ברורה איש מצליח (סי' תר"ל). והובאו גם המקורות הללו. גם מרן ראש הישיבה שליט"א, שהקב"ה יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, נשיא אלקים בתוכנו, כתב כך בירחון אור תורה (בשנת תשמ"ב ובשנת תשמ"ג). וכן דעת מורי ורבי הגאון הרב משה לוי זצ"ל (שו"ת תפילה למשה ח"ז), וכך מתבאר בדברי מרן הגר"ע יוסף ע"ה בהערה בתשובה בשו"ת יחיה דעת (ח"ג סי' מ"ו).

קשירת הסכך בחוטי ברזל

ג. שאלה: במקום שיש רוחות חזקות מאד, ופעמים הרוח מעיפה את הסכך, האם מותר לקשור את הסכך בחוטי ברזל?

מה עומד מאחורי הרעיון הזה? כתב מרן בשולחן ערוך (סי' תר"ל סי"ב) שיכול אדם לעשות מחבירו דופן לסוכה להכשיר אותה ואפילו ביום טוב, ובתנאי שאותו אדם העומד שם אינו יודע שהוא עומד כדופן (כי הרי אסור לעשות מחיצה המתרת).

ולכן קראתי לנכדות, אמרתי להן שיעמדו שם כדי לספור עד עשר ולקבל סוכריה, והן לא מבינות שהן עומדות בשביל דופן לסוכה, אלא חושבות שבאמת אני רוצה לבדוק אם הן יודעות לספור. ואז, כשהבן הניח שם את המזרון אין הוא בכלל מחיצה המתרת, כי בלאו הכי, בשעה שהבנות עמדו שם הסוכה היתה כשרה על ידיהן. לאחר שהוא שם את המזרון נתתי לכל אחת סוכריה, הבנות הלכו למקומן והסוכה ממשיכה להיות כשרה.

ולכן צריך להקפיד שכאשר שמים את החוטים הללו, שיהיו מהודקים ולא יוכלו לזוז כלל ועיקר.

בדים מהודקים היטב

ב. שאלה: סוכה שדפנות הבד מחוברים בתפירה למסגרת, באופן שהבד מקופל כעשרה ס"מ, ותפור לכל ארכו (ועשוי כמין לולאה ארוכה), וצינורות המתכת נכנסים בתוך הלולאה, ועל ידי כך אין לחוש שמא יתנתק הבד כלל. האם גם בסוכה כזו צריכים למתוח רצועות סביב לסוכה?

תשובת הרב: למעשה יש כאן שני נושאים שונים. האחד הוא מה שכתוב בגמרא במסכת סוכה (דף כ"ד ע"ב): כל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה.

אבל בשולחן ערוך (סי' תר"ל ס"י) מרן כתב כך: **אין נכון** לעשות את כל המחיצות מיריעות של פשתן בלא קנים, אפילו שהוא קשר אותם טוב, כי לפעמים הם מתנתקים בלי שירגיש, וממילא זה נחשב מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה.

ולכאורה הלשון של מרן 'לא נכון' אינה מדויקת, שהרי הסוכה הזו פסולה, וצריך לומר 'אסור'?

הביאור הוא שיש שני דברים שונים. **ישנה מחיצה כזו שממש יכולה להתנתק על ידי הרוח, וסוכה כזו פסולה מן הדין, כי רוח מצויה מסוגלת לנתק אותה.** ועל זה אמרו בגמרא שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה. כי היא נעקרת ממקומה.

אבל מרן מוסיף עוד חידוש. מרן מדבר על אדם שאמנם עשה מחיצות מיריעות, אבל קשר אותם היטב, ועל זה אי אפשר לומר שהמחיצה הזו אינה מחיצה, ומדאורייתא ודאי שהיא מחיצה. אבל מרן מביא את רבנו פרץ, שאומר **שעדיין יש לחשוש**

ונראה שמרן פסק כאן כשלשת עמודי ההוראה – הרי"ף הרמב"ם והרא"ש, ולכן פסק להקל בדבר הזה.

עם זאת, יש קושיא עצומה על כך. כי כידוע יש מחלוקת האם סולם מעץ מקבל טומאה. לפי דעת הרב תרומת הדשן הסולם אינו מקבל טומאה, ולפי דעת הרשב"א הסולם אכן מקבל טומאה (עיין בבית יוסף סימן תרכ"ט). ומרן בשלחן ערוך (סעיף י"ז) כתב: יש להסתפק אם מותר להניח סולם על הגג כדי לסכך על גביו.

והקשה המגן אברהם (סק"ט) שלכאורה אין בזה בכלל בעיה, שהרי לפי דבריו מותר להעמיד את הסכך על גבי דבר המקבל טומאה, ואיזה בעיה יש להעמיד את הסכך על הסולם?

נאמרו בכך כמה תירוצים. המגן אברהם תירץ שדעת מרן להחמיר לכתחלה, ולכן לא התיר להניח סכך על הסולם. אבל מעיקר הדין מרן מתיר, וכמו שכתב בסימן תר"ל.

אבל המאמר מרדכי תירץ, אם אדם מעמיד את הסולם או צינורות המתכת הללו באמצע הסוכה ומתחת לסכך, בזה דעת מרן שכדאי להחמיר, מפני שמי שנמצא למטה רואה שיש מעליו סולם או צינורות מתכת, וחושב שהן חלק מהסכך. ויבוא לסכך בדבר המקבל טומאה. אבל כאשר עמודי הברזל נמצאים בצדדים, בזה מותר גמור.

מכל מקום ההלכה למעשה הסכימו רוב האחרונים שמותר להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה.

ולכן מעיקר הדין מותר לאדם לקחת חוטי ברזל ולתפוס בהם את הסכך. והוא הדין באזיקונים. אבל מכל מקום ראוי להחמיר. וכך פסק מרן הגר"ע יוסף בחזון עובדיה (עמ' מ"ד).

עם זאת, כותב המאמר מרדכי, שאם אדם מחזיק באזיקונים או באותם חוטי ברזל רק בצדדים, מעל הדפנות, ואינו שם אותם באמצע הסכך, כיון שהם נמצאים בצד הגובה של הדפנות, הדבר מותר גמור ואין בזה כל חשש. וכך כתב מרן הגאון הרב משה לוי בשו"ת תפלה למשה (ח"ב סי' ל"ו).

ומכל מקום, אם אפשר לקשור בחוטי פשתן וכדומה כדאי לעשות כן, ובזה יוצאים ידי חובת כל הדעות כולם.

תשובת הרב: נבאר בקצרה. שנינו במשנה במסכת סוכה (דף כ"א ע"ב): הסומך סוכתו בכרעי המטה, כשרה. רבי יהודה אומר: אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה – פסולה.

מה זה כרעי המיטה? המיטות שלהם היו כעין מיטת תינוק שרגלי המיטה היו גם למעלה מהמזרון, כך שהיו כעין מחיצות. ואדם המניח את הסכך מעל רגלי המיטה הללו, נחלקו התנאים האם הסוכה כשרה או לא, לדעת תנא קמא היא כשרה, ולדעת רבי יהודה פסולה.

ונחלקו האמוראים בגמרא בטעם האיסור. אחד אמר מפני שאין לה קבע, כי רגילים לקחת אותה ממקום למקום, ואחד אמר מפני שמעמידה בדבר המקבל טומאה. כלומר, כמו כל כלי, מיטה היא דבר המקבל טומאה, וממילא אסור להניח את הסכך על גבי דבר המקבל טומאה.

נחלקו הראשונים כדעת מי ההלכה. רבים מהראשונים פוסקים שהלכה כדעת חכמים, שמותר להניח את הסכך על גבי כרעי המיטה. אבל יש מהראשונים שפסקו כדעת רבי יהודה. (ע"י בשו"ת תפלה למשה ח"ב סי' ל"ו).

גם הפוסקים כדעת רבי יהודה, עדיין יש לשאול האם טעם האיסור הוא מפני שאסור להעמיד את הסכך על גבי דבר המקבל טומאה.

הרא"ש (פ"ב דסוכה סי' א') כתב להקל, שלא חוששים לטעם של מעמיד על גבי דבר המקבל טומאה. ולכן לשיטתו, אדם שיש לו צינורות של ברזל, מותר לו לעשות אותם ככלונסאות ולהניח עליהם את הסכך. והרא"ש סובר שכך גם דעת הרי"ף, שמותר להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה. ומרן בבית יוסף (סימן תר"ל) הביא בשו"ת תרומת הדשן (סי' צ"א) גם כן הוכיח שכך דעת הרי"ף.

לעומתם, הרמב"ן והר"ן סוברים בדעת הרי"ף לאסור. דעת הרמב"ם לא התבארה במפורש, ובשו"ת תפלה למשה (ח"ב סי' ל"ו אות ג') כתב שדעת הרמב"ם להקל בענין הזה.

וכך פסק מרן בשלחן ערוך (סימן תר"ל סי"ג): הסומך סוכתו על כרעי המטה והכרעיים הם מחיצות, אם יש בה גובה עשרה טפחים מן המטה לסכך – כשרה.

ולכאורה הרי הוא מניח את הסכך על גבי דבר המקבל טומאה, ומדוע סוכה כזו כשרה? אלא מבואר כאן שמרן לא חושש לזה.

⁸ יש פירושים שונים, אך זהו אותו עיקרון להלכה.

השיעורים נמסרו ביום ראשון כ"ח אלול תשפ"א, וביום ראשון ו' בתשרי תשפ"ב

כמידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה"

מידי יום מוסר הרב שליט"א שיעור בגמרא בדף היומי,

השיעור מופץ בתפוצה רחבה מאד, ומאזינים וצופים בו רבבות יהודים בכל רחבי תבל.

ניתן להקדיש את זכות השיעורים להצלחה ולישועה, לעילוי נשמת, לרפואה וכדומה.

ניתן גם לערוך פדיון נפש.

צרו קשר בפל" 052-7108693 או בדוא"ל המערכת.

הרב שליט"א מוסר שיעורים בהלכה בקביעות בעיר ראשון לציון

בימים ראשון שני ושלישי, בבתי הכנסת "באר מים חיים", ו"מורשת כהנים". מומלץ להצטרף.

ניתן להפנות שאלות בכתב לרב שליט"א - שלחו לדוא"ל המערכת. נשתדל שהשאלות יועברו לרב באותו היום, ויתקבלו תשובות ברורות לכל השאלות.

בית ההוראה פתוח 24 שעות ביממה, בטלפון: 03-5500228

העלון מוקדש לע"נ הילד הטהור שלא טעם טעם חטא **ישראל מאיר עשור** ז"ל

העלון לא הוגה ע"י הרב שליט"א, ונכתב על דעת העורכים בלבד

העלון יוצא לאור בחסות א. משכנתאות – יעוץ המשכנתא הטוב ביותר בארץ

לפרטים: 054-8444095

להצלחת: רמי יצחקיאן, אריאל פלר, יוסי דהמן, אליהו חן ויוסי ברנס הי"ו

עורך ראשי: הרב שלמה נחום.

ניתן להצטרף לאלפים המקבלים את העלון במייל,

וכן ליצור קשר בדוא"ל - A025606532@gmail.com

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר שיעורי מורנו הרב שליט"א

בקו "תורת חיים" 02-5606532

וכן במערכת "קול הלשון"